

**Пам'ятка щодо заготівлі грибів лисичок справжніх (*Cantharellus cibarius*)
в Гайсинському надлісництві філії «Центральний лісовий
офіс» ДП «Ліси України»**

Ця Пам'ятка роз'яснює порядок, методику та обмеження заготівлі лисички справжньої (*Cantharellus cibarius* Fr.) – поширеного їстівного гриба родини Лисичкові (*Cantharellaceae*) – у межах лісового фонду Гайсинського надлісництва філії «Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України» (далі – Надлісництво). Викладена у цій Пам'ятці інформація поширюється як на заготівлю для власного споживання громадянами, так і на промислову заготівлю суб'єктами господарювання на підставі спеціального дозволу.

Пам'ятка розроблена відповідно до Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року №449 (далі – Порядок).

Відповідно до статей 72-73 Лісового кодексу України, заготівля дикорослих грибів без заподіяння шкоди лісу належить до побічних лісових користувань. Вимоги до заготівлі визначені Порядком, пункт 6 якого прямо встановлює загальний принцип, покладений в основу цієї Пам'ятки: *«Заготівля другорядних лісових матеріалів і побічні лісові користування повинні здійснюватися способами та у терміни, що виключають можливість заподіяння шкоди лісу»*.

Правовий режим заготівлі диференційований залежно від мети:

- **Збір для власного споживання** громадянами є загальним використанням лісових ресурсів і здійснюється безкоштовно, без спеціального дозволу;
- **Промислова (комерційна) заготівля** належить до спеціального використання лісових ресурсів, здійснюється за плату на підставі спеціального дозволу – **лісового квитка**, порядок видачі якого визначений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів», із зазначенням обсягів, строків і місць заготівлі та сплатою рентної плати.

Пункт 19 Порядку визначає, що обсяги щорічних заготівель встановлюються постійними лісокористувачами на підставі матеріалів **лісовпорядкування** – тобто заготівля грибів на конкретній ділянці має бути узгоджена з наявними лісотаксаційними даними про ресурсну базу цієї ділянки, а не призначатися довільно.

Лисичка справжня – облігатно мікоризний (ектомікоризний) гриб, що не може існувати у відриві від дерева-господаря. В умовах України типовими деревами-партнерами є сосна, ялина, дуб, бук і береза; вид надає перевагу вологим ділянкам мішаних і хвойних лісів. Основний період масового плодоношення в Україні припадає на **липень-жовтень**, з особливо активним і тривалим плодоношенням у лісах Полісся та Карпат.

Характерні діагностичні ознаки: яскраво-жовтий, «яєчно-жовтий» колір усього плодового тіла; лійкоподібна форма з хвилястим, нерівним краєм шапочки; приємний, чітко впізнаваний **абрикосовий аромат**; і, найголовніше, – на нижній стороні капелюшка не справжні пластинки, а **низхідні, товсті, роздвоєні складки (несправжні пластинки)**, які плавно переходять на ніжку. М'якоть на розрізі біла й щільна, колір на повітрі не змінює.

Лисичка справжня вважається одним із найбезпечніших для ідентифікації грибів, однак два двійники все ж потребують обов'язкової уваги:

*Несправжня
лисичка
(Hygrophoropsis
aurantiaca)*

– неотруйна,
але неїстівна

Має справжні, тонкі, густі, роздвоєні пластинки (а не низхідні складки), росте здебільшого на трухлявій деревині, а не безпосередньо з ґрунту, забарвлення насиченіше оранжеве, без абрикосового аромату

*Омфалот
оранжево-червоний),
Omphalotus
olearius*

– отруйний

Росте густими скупченими пучками безпосередньо на деревині чи корінні дерев (ніколи поодинокі з ґрунту, як лисичка), має справжні, глибокі, ножеподібні пластинки, м'якоть на розрізі повністю оранжева (а не біла), часто неприємний, нудотно-солодкий запах

Пам'ятайте, що перш ніж покласти гриб у кошик, обов'язково перевіряються **чотири ознаки одночасно** – низхідні товсті складки, а не справжні тонкі пластинки на нижній стороні шапочки, абрикосовий аромат, біла, незмінна на розрізі м'якоть, лисичка росте поодинокі чи невеликими групами безпосередньо з ґрунту, а не густим пучком на деревині чи корінні. Найнебезпечніша й найпоширеніша помилка – покладатися лише на колір шапочки, оскільки саме за кольором лисичка, несправжня лисичка й омфалот оранжево-червоний напрочуд схожі.

Варто зазначити, що лисичка, на відміну від видів, що ростуть на деревині чи трухлявих рештках (як-от несправжня лисичка чи омфалот

оранжево-червоний), формує плодове тіло безпосередньо з ґрунту й типово відокремлюється від міцелію чисто, без значного пошкодження підземної частини. Водночас практичні рекомендації з відповідальної заготівлі лисичок традиційно все ж радять **зрізання ножем біля основи ніжки** – насамперед із міркувань чистоти зібраного матеріалу (лисичка росте у вологому ґрунті, і викидання призводить до забруднення плодового тіла землею й мохом) та збереження однакової методики збору для всіх видів недеревинних ресурсів у лісовому фонді Надлісництва.

Дослідження продуктивності лисичок показує, що плодове тіло активно продукує спори протягом досить тривалого періоду після появи (за оцінками – до кількох тижнів), а сам сезон плодоношення виду може тривати кілька місяців поспіль. Це означає, що навіть регулярний, але не виснажливий збір із певною періодичністю залишає достатньо часу й достатню кількість плодових тіл для завершення спороношення популяції.

Лисичка часто ховається під шаром моху чи опалого листя, що провокує недобросовісних заготівельників розгрібати підстилку граблями чи руками в пошуках прихованих плодових тіл. Це категорично неприпустимо, адже пошкодження підстилки й верхнього шару ґрунту є значно шкідливішим для міцелію й майбутньої врожайності, ніж сам факт зрізання видимого плодового тіла.

Заготівля здійснюється з дотриманням загальних вимог охорони праці, встановлених внутрішніми регламентами Надлісництва. Оскільки сезон масового плодоношення (липень–жовтень) збігається з періодом високої активності кліщів у вологому підліску й мохових угрупованнях – типовому місцезростанні лисички, – заготівельникам рекомендується закритий одяг і обов'язковий огляд тіла після роботи в лісі.

Категорично забороняється вживання зібраних грибів без остаточного підтвердження їхньої видової належності. За найменшого сумніву щодо ідентифікації конкретного плодового тіла його потрібно негайно вилучити з кошика та ні в якому разі не використовувати чи реалізовувати.

Обсяги заготовленої продукції в межах промислової заготівлі фіксуються відповідно до умов виданого лісового квитка. Факти виявлення нетипово низької чи високої продуктивності конкретних ділянок, а також ознак деградації грибних місцезростань (зокрема внаслідок надмірного витоптування) доводяться заготівельниками до відома лісничого для врахування під час наступного планування обсягів заготівлі.

Лисичка справжня по праву вважається одним із найдоступніших і найбезпечніших для впізнавання грибів наших лісів – та навіть тут «безпечність» не означає «без уваги». Тому найкращим супутником у «тихому полюванні» залишається не поспіх і не звичка, а уважність – перевірте складки, а не пластинки, переконайтесь, що гриб росте поодиноким з ґрунту, а не густим пучком на пеньку. І пам'ятайте – ліси нашої громади щедрі до тих, хто ставиться до них дбайливо – не розгрібає підстилку в пошуках прихованого, залишає молоді грибочки дозрівати, і повертається додому не лише з повним кошиком, а і в доброму здоров'ї.

Тож бажємо всім жителям громади присмного й, найголовніше, безпечного збору грибів, обережності в лісі, точності в ідентифікації – і смачних страв на столі.

Інженер лісового господарства

Анатолій ГИЖКО